

УДК 378.14

Н. Т. Тверезовська,
доктор педагогічних наук, професор
А. І. Блозва,
аспірант
(Національний університет біоресурсів і
природокористування України)

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОГРАМНИХ ДОКУМЕНТІВ У ПІДГОТОВЦІ АГРАРІЇВ

Постановка проблеми. Багатогранна та багатгалузева система АПК, яка діє в Україні є не тільки активним учасником економічних програм уряду, а й важливим чинником розвитку макроекономіки країни, провідним чинником зростання продуктивних сил була і є людина. Ефективна робота АПК неможлива без створення атмосфери загальної зацікавленості, творчої активності кожного працівника, готовності взяти на себе відповідальність за прийняття рішення. Відтак вкладення у людські ресурси і кадрову роботу є довгостроковим фактором конкурентоспроможності і життєздатності аграрного сектору. “Є кілька способів закласти сад. Кращий із них – доручити цю справу садівнику”, – писав Карел Чапек [4, с. 28]. Перефразерувавши цей вислів, можна сказати, що “сад” – це система АПК, в якій повинні “рости” професійні фахівці. Крім спеціальних знань, фахівці аграрної справи мають володіти багатьма якостями: з одного боку – старанністю й ретельністю, такими необхідними у роботі, з іншого – здатністю осягати процес у комплексі, умінням поєднати його ланки в ціле. А ще – глибоко знати законодавство, нормативні акти, інструкції та провідні технології тощо.

Система вищої освіти не може навчати людини всьому, що їй доведеться робити протягом трудового життя. Тому одним із найважливіших напрямів роботи з кадрами є постійне підвищення рівня кваліфікації працівників, що надасть змогу виконувати більшу за обсягом і складнішу роботу з меншими трудовитратами, досягаючи найвищої ефективності. На думку М. Чернишевського, “Жоден з елементів успішного виробництва не має такого величезного значення, як ступінь розвитку працівника: клімат, ґрунт, запаси капіталу, власне міцність фізичних сил, – усе це ніщо порівняно з розвитком думки” [4, с. 35].

Стосовно фахівців системи АПК можна з певною мірою умовності говорити про своєрідну “моральну зношеність”, що виявляється у поступовому “старінні” знань. Інтенсивний розвиток нових технологій, зміна законодавчої і нормативної баз спричиняють їх до професійного відставання. Наприклад, випускники ВНЗ, які не поповнюють знання, щорічно втрачають від 20 до 30% отриманої інформації і для підтримки своєї професійної кваліфікації на сучасному рівні повинні щорічно здобувати нові знання, навіть у більшому обсязі. Змінюється і саме поняття освіченості. Воно вже визначається не тільки сумою конкретних знань, передбачас методологічну підготовку, комп’ютерну й інформаційну грамотність і певний рівень інформаційної культури. Інакше кажучи, наше індустріальне суспільство має відмовитися від застарілого уявлення про те, що життя складається за схемою: з 16–20 років навчання і 40 років роботи. Зараз необхідно діяти за іншою схемою: 10–20 років навчання і 40 років роботи і навчання.

На межі ХХ-ХХІ століть у соціальному житті відбулися значні зміни, що призвели до формування нового типу суспільства – інформаційного. За визначенням В. Кремена, воно, незважаючи на його матеріальне вираження, таке як інформаційна техніка, є “багатоаспектним, об’єктивно зумовленим етапом у розвитку людства і супроводжується двома провідними тенденціями сучасної цивілізації: глобалізацією, з одного боку, і створенням більш сприятливих умов для індивідуалізації та розвитку людини, з іншого боку” [4, с. 5]. У зв’язку з цим великого значення набуває роль викладача, у числі головних здібностей якого має бути індивідуальний підхід і вміння доцільно використовувати у своїй професійній діяльності нові надбання інформаційного суспільства, оскільки серед завдяки їм реалізується можливість індивідуалізації навчання [6], що є одним із важливих кроків до модернізації освіти.

Соціально економічні процеси, які відбуваються в Україні, вимагають від фахівця агропромислового профілю належного оволодіння інформаційною культурою, що у свою чергу потребує відповідного інформаційного забезпечення вищих навчальних закладів. Лише за таких умов вища школа зможе формувати компетентних фахівців, які б змогли самореалізуватися в умовах ринкової економіки, були здатні до самоактуалізації, впровадження і створення нового, більш ефективного і передового у своїй професійній діяльності.

Аналіз досліджень і публікацій. Основні вимоги до рівня професійної підготовки студентів вищих навчальних закладів освіти відображено в Законі України “Про освіту”, Державній національній програмі “Освіта” (“Україна ХХІ століття”), Законі “Про вищу освіту”. Підготовка сучасних фахівців аграрного сектору повинна орієнтуватися на формування ефективного господаря-власника, який володів би глибокими теоретичними знаннями, сучасними технологіями сільськогосподарського виробництва, умів би творчо використовувати досвід господарювання країн з розвинутим сільськогосподарським виробництвом, здійснювати дослідно-експериментальну роботу засобами інформаційних технологій.

Необхідним, а передусім новаторський підхід до професійної діяльності майбутніх аграріїв, зокрема, широке застосування у педагогічному процесі вищих навчальних закладів інформаційних технологій навчання, стрижнем яких виступають комп’ютерні технології, які діють не просто як додаток до існуючої системи навчання, а засіб оволодіння фундаментальними і професійно-орієнтованими дисциплінами, що належать до змісту професійної підготовки. Саме тому їх необхідно розглядати у контексті технології професійної освіти.

Формування інформаційної культури студентів, підготовка педагогічних кадрів до використання у навчальному процесі інформаційних технологій навчання розкрито у працях О. Гокунь, М. Жалдака, В. Редька, В. Сидоренка, Н. Тверезовської, Л. Філіппової, А. Ясінського та ін.; проблеми вдосконалення професійної підготовки студентів вищих навчальних закладів порушують у своїх працях Б. Гершуньський, В. Копілевич, О. Мороз, В. Сагарда, В. Сидоренко, М. Шкіль, О. Щолокова, Н. Юсуфбекова; формування інноваційного потенціалу, готовності до новаторської діяльності вчителів розглянуто у працях Н. Бордовська Є. Вершиніна та інших.

Мета статті – розкрити сутність основних програмних документів, які розкривають вимоги до професійної підготовки фахівців.

Сучасні інженерні об'єкти енергетики, транспорту, будівництва потребують складних технічних систем і пристроїв, які б їх обслуговували і здійснювали ефективне управління їх роботою. Упровадження новітньої техніки потребує фахівців високої кваліфікації, які здатні розробляти нові ефективні технології і конструювати складні системи, володіють сучасними методами математичного моделювання та використовують нестандартні технічні рішення. Таким чином, розвиток економіки будь-якої країни нерозривно пов'язано з ефективною та якісною підготовкою інженерних кадрів.

Існуюча на сьогодні система інженерної освіти в Україні базується на засвоєнні студентом певних теоретичних знань і практичних методик, які дають змогу проводити професійну діяльність в обраній галузі. Проте на сучасному ринку праці вимагають не тільки конкретних знань, а й компетентності працівника. Особливо це необхідно у тих галузях, де відбуваються постійні зміни, пов'язані з технічним прогресом. Тому очевидно, що структура підготовки інженерних кадрів в Україні на сьогодні потребує суттєвих змін. Основним завданням сучасної інженерної освіти стає розробка нових педагогічних технологій, які формували б різнобічні компетентності у майбутніх фахівців упродовж усього навчання, що згодом забезпечили б їм високу конкурентоспроможність на ринку праці.

Багато авторів розглядають професійну компетентність інженера як поєднання когнітивної складової освіти з різними видами діяльнісного досвіду. Разом з тим окремі автори вважають, що зводити розуміння професійної компетентності інженера тільки до розширення когнітивних та операційних можливостей суб'єкта недостатньо. На їх думку, "мова повинна йти про нові горизонти якості вищої професійної освіти, про набуття суб'єктами інженерної освіти якихось надсистемних якостей особистості, що дають змогу фахівцеві ефективно функціонувати у сучасних умовах невизначеності та ризику, у технічній і соціальній реальності, яка швидко змінюється, в умовах зростання інформації, стрімкого розвитку наукоємних технологій і їх проникнення у різноманітні, інколи неочікувані сфери життя суспільства" [1, с. 45].

На сьогодні соціальні та технічні реалії вимагають від інженера не тільки компетентності у сфері своєї професійної діяльності, але й здатності передбачати її соціальні наслідки. Проте, не всі результати інженерної діяльності є прогнозованими, окремі з них важко передбачити, і вони можуть негативно впливати на стан суспільства. "Сьогодні будь-яке технічне рішення втручається у наше соціальне буття – трансформує його, створює або нав'язує нам матеріальні потреби, встановлює нові стандарти якості життя, змінює наше мислення, спосіб життя, навколишні реалії" [2, с. 43]. На думку М. Хайдетера, існує "технічна попередня визначеність, завдяки якій техніка приховує в собі певну здатність мислення, поведінки та свідомості". Вона втручається у різні сфери людського життя, і результати цього втручання найчастіше не є передбачуваними, а в певному розумінні вони можуть бути навіть фатальними для людини [3, с. 25].

Л. Мемфорд вважає, що на сьогодні стрімко збільшується розрив між рівнем технології та мораллю, і в найближчому майбутньому це може призвести до поневолення людини "безособистісною мегамашиною". Жертвами науково-технічного прогресу будуть гуманізм і соціальна справедливість [5]. Вихід з цієї ситуації окремі автори вбачають у підвищенні ролі соціально-гуманітарної підготовки під час формування професійної компетентності майбутніх інженерів

[6]. На думку інших науковців і практиків, інженери не уявляють собі соціальних наслідків своєї роботи, оскільки знання, які викладаються в університетах, розділено на окремі предмети та дисципліни, а це призводить до штучного поділу окремих підходів до знань. Необхідна нова модель підготовки інженерів, яка дасть змогу розвивати у майбутнього фахівця, окрім суто професійних компетенцій, людські якості й етику.

У програмному документі ЮНЕСКО “Реформи та розвиток вищої освіти наголошується, що “нові умови у сфері праці безпосередньо впливають на цілі викладання та підготовки у сфері вищої освіти. Просте розширення змісту навчальних програм і збільшення навчального навантаження на студентів навряд чи може бути ефективним рішенням. Тому перевагу слід віддавати предметам, що розвивають інтелектуальні здібності студентів, дають їм змогу розумно підходити до технічних, економічних і культурних змін, розвивати такі якості, як ініціативність, дух підприємництва та пристосування, а також дають їм можливість більш впевнено працювати у сучасному виробничому середовищі” [7].

На 11-й європейській конференції з питань освіти у Маастрихті (2 грудня 1999 р.) делегат з особливих доручень Асоціації європейських університетів Г. Хог зазначав, що двоступенева система освіти має переваги порівняно з одноступеневою вона буде більш гнучкою і значно більше буде задовольняти європейський ринок праці. Це одна з головних причин реформування європейської освіти. На сьогодні країни, що приєдналися до Болонського процесу, розробляють національні структури кваліфікацій для своїх країн. На семінарі в Копенгагені робоча група Болонського процесу запропонувала цим країнам загальну структуру європейської вищої освіти, яка базується на “Дублінських дескрипторах, що визначають загальні формулювання типово очікуваних досягнень і здатностей студентів для кожного рівня підготовки, що асоціюються з кваліфікаціями.

Згідно з “Дублінськими дескрипторами”, кваліфікація першого рівня (бакалавр) має присуджуватися студентам, які: продемонстрували знання і розуміння в галузі навчання та мають обізнаність про передові досягнення у відповідній галузі; можуть застосовувати свої знання й уміння, демонструючи професійний підхід у своїй діяльності, та володіють компетенціями, які дають змогу знаходити і підтримувати аргументи, вирішувати завдання у галузі навчання; здатні збирати й інтерпретувати інформацію (переважно у межах галузі навчання) і висловлювати судження про відповідні соціальні, наукові або етичні проблеми; можуть подавати інформацію, ідеї, проблеми і рішення у формі, доступній для сприйняття як спеціалістам, так і неспеціалістам; здатні до продовження освіти з високим рівнем самостійності.

Кваліфікація другого рівня (магістр) присуджується студентам, які: продемонстрували знання й уміння, що забезпечують основу для оригінальності у розвитку й застосуванні ідей, а також для проведення наукових досліджень; можуть застосовувати свої знання і володіють компетенціями, які дають змогу вирішувати завдання у новому, ширшому контексті відповідної галузі знань; здатні інтегрувати знання, вирішувати складні завдання в умовах неповної інформації з урахуванням соціальної й етичної відповідальності за прийняті рішення; володіють методами проведення сучасних експериментів і можуть давати науково обґрунтовану інтерпретацію отриманим результатам; можуть чітко,

аргументовано доводити до аудиторії фахівців наукову інформацію і свої висновки.

Висновок. Отже, аналіз досвіду європейських дослідників у галузі вищої освіти щодо визначення результатів навчання на міжнародному, національному та локальному рівнях, дозволив констатувати, що більшість нормативно-правових документів, регуляторних актів тощо порушують питання щодо якісної професійної підготовки фахівців.

Перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження. Актуальними напрямками окресленої проблеми є узгодженість європейських вимог до національних рамок, що дозволить по-новому підійти до другого етапу розробки Державних стандартів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Адам С. Использование результатов обучения / С. Адам // Болонский процесс : середина пути / под ред. В. И. Байденко. – М. : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2005. – С. 110–155.

2. Колер Ю. Обеспечение качества, аккредитация и признание квалификации как контрольные механизмы Европейского пространства высшего образования / Ю. Колер // Высшее образование в Европе. – 2003. – Том XXVIII. – № 3. – С. 24–27.

3. Кремень В. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті і формування інформаційного суспільства / Василь Кремень // Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах. – 2006. – № 6. – С. 5–9.

4. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в європейському просторі вищої освіти. – К. : Ленвіт, 2006. – 35 с.

5. Shared 'Dublin' descriptors for Short Cycle, First Cycle, Second Cycle and Third Cycle Awards [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.uni-due.de/imperia/md/content/bologna/dublin_descriptors.pdf. (24.10.07 p.)

6. Report from the BFUG Working Group on the Overarching Qualifications Framework for the EHEA (2004) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.bologna-bergen2005.no/Docs/0Q-

7. Ukraine's National Report on the Implementation of the Bologna Process [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.aic.lv/ace/acedisk/200507/Nat_actpl/index.htm. (24.10.07 p.)

УДК 378.147:373.54:62

С. І. Ткачук,

кандидат педагогічних наук, доцент
(Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини)

СУТНІСТЬ І СТРУКТУРА ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВИТИ ДО ФОРМУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ

Постановка проблеми. На сучасному етапі соціально-економічного розвитку суспільства одним із пріоритетних напрямів реформування освітньої галузі “Технологія” є модернізація загальноосвітньої школи, що вимагає